

מבוא

קובץ היישובים מכיל את היישובים בישראל וכולל משתנים גיאוגרפיים המאפיינים אותם:

שם יישוב, סמל היישוב, המחוז והנפה, האזור הטבעי, המעמד המוניציפלי, השייך למטרופולין, אומדן האוכלוסייה לסוף השנה בהתאם לשנת הקובץ, שנת ההתיישבות היהודית, צורת היישוב בהתאם לשנת עיבוד הקובץ, ההשתייכות הארגונית, נקודת הציון המרכזית, גובה ממוצע, הוועדה לתכנון ולבנייה במרחב הפעולה שבה נמצא היישוב, תחנת המשטרה והחל משנת 2018 כולל גם שייך לאשכול רשויות מקומיות.

קובץ היישובים כולל את היישובים הישראליים באזור יהודה ושומרון. כן נכללים בקובץ שבטי בדווים, שלפחות חלק מאוכלוסייתם מתגוררת מחוץ לגבולות יישובים מוכרים ומוקדי תעסוקה וחינוך – ראה הסבר מצורף בנספח.

הגדרות והסברים

1. **יישוב** - מקום המאוכלס בקביעות והמקיים את התנאים הבאים:

- א. גרים בו בקביעות 40 תושבים בוגרים או יותר (עד שנת 1997 התייחסה ההגדרה ל-20 תושבים קבועים).
- ב. בעל מינהל עצמי (עירייה, מועצה מקומית, או ועד מקומי במקרה של יישוב שאינו רשות מקומית)
- ג. אינו נמצא בתחום המוניציפלי של יישוב אחר.
- ד. הקמתו אושרה על ידי מוסדות התכנון.

סמל יישוב - מערכת סמלי היישובים (4 ספרות הניתנות לכל יישוב בארץ) נבנתה בשנות החמישים בידי משרד הפנים והיום על ידי רשות האוכלוסין, בעיקר על מנת לעזור בפעילות ממוחשבת של מערך מרשם האוכלוסין ורישומי המען של תושבי המדינה. המערכת היא דינמית ומתעדכנת בתיאום עם הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

2. **דת היישוב / יישובים יהודיים ויישובים לא יהודיים** - היישובים נחלקים ל"יישובים יהודיים" וליישובים לא-יהודיים בהתאם לרוב האוכלוסייה ביישוב. במרבית היישובים יש רוב מכריע של יהודים או של ערבים.

יישובים שבהם רוב לאוכלוסייה יהודית אך גם מספר ניכר של תושבים ערביים, מוגדרים **יישובים מעורבים**. עד שנת 1984 היו שמונה יישובים מעורבים: ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, עכו, רמלה, לוד, מעלות-תרשיחא ונוף הגליל^(א). ב-1985 נוסף נווה שלום כיישוב כפרי מעורב.

הגדרת יישוב כ"מעורב" היא בעיקרה היסטורית, כגון היישובים ירושלים, תל אביב-יפו, חיפה, רמלה, לוד ועכו. בחלק מהמקרים ההגדרה נובעת מטעמים של איחוד יישובים (לדוגמה מעלות-תרשיחא) או ממעבר של אוכלוסייה ערבית ליישובים יהודיים הנמצאים בסמיכות ליישובי המקור שלהם (לדוגמה נוף הגליל). נווה שלום, יישוב כפרי, הוא היחיד שהוקם במקור כיישוב "מעורב" וכולל אוכלוסייה ערבית ויהודית במידה שווה.

בפרסומי הלשכה נכללים היישובים המעורבים הן ביישובים היהודיים והן ביישובים הלא יהודיים, אך בנתוני סך הכל נמנים יישובים אלו רק פעם אחת.

(א) עד 2018 היישוב נקרא נצרת עילית.

שינויים ביישובים: מדי שנה עשויים לחול ברשימת היישובים שינויים הנובעים ממספר גורמים (נוסף על הקמת יישובים חדשים):

א. איחוד שניים או יותר יישובים קטנים ליישוב אחד. לדוגמא: בועיינה ונוג'ידאת אוחדו ליישוב אחד: בועיינה-נוג'ידאת.

ב. צירוף של יישוב אחד או של כמה יישובים קטנים ליישוב גדול. לדוגמא: מודיעין ומכבים-רעות אוחדו ליישוב אחד: מודיעין מכבים רעות.

שינויים בעקבות איחוד רשויות: בשנת 2003 על פי החלטת הממשלה נחקק חוק איחוד הרשויות במסגרת זו אוחדו רשויות מקומיות לרשות מקומית אחת וצורפו רשויות מקומיות קטנות לרשות מקומית גדולה, במהלך השנים בהתאם להחלטות ממשלה בוטלו מספר מהאיחודים.

ג. פיצול יישובים. לדוגמא: עילוט הופרדה מנצרת, עספיה הופרדה מדאלית אל-כרמל, ג'ת הופרדה מבאקה אל גרבייה לאחר שבמשך כמה שנים היו היישובים רשות אחת.

ד. ביטול יישובים, יישובים שאינם עומדים בתנאי הגדרת יישוב או שבהתאם להחלטות ממשלה בוטלו. לדוגמא בשנת 2005 היישובים הישראליים בעזה ו-4 יישובים בצפון השומרון אינם נכללים במצבת היישובים עקב פינוי היישובים במסגרת חוק יישום תוכנית ההתנתקות התשס"ה-2005.

מקור השינויים הוא החלטות שאותן אישר שר הפנים.

3. **שם היישוב** - היישובים צוינו בשמותיהם הרשמיים בהתאם להחלטות ועדת השמות הממשלתית (למעט מספר קטן של יישובים, שעדיין לא נקבעו להם שמות רשמיים ואשר שמותיהם מופיעים בצירוף סימן * לדוגמא סביון* ומודיעין-מכבים-רעות*).

עד שנת 1990 נרשם שם היישוב בפרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה בכתיב חסר (כתיב מנוקד). החל ברשימה המעודכנת לשנת 1991, נרשמו שמות היישובים בהתאם לכללי הכתיב המלא (דהיינו: כתיב חסר ניקוד).

שמות היישובים הערביים נכתבו, בהתאם להנחיות האקדמיה ללשון העברית, על פי ההגייה בערבית הספרותית.

שמות היישובים בתעתיק לטיני כיום נעשה בהתאם לכללי האקדמיה ללשון העברית^(*) (להוציא את התעתיק של ירושלים, טבריה ונצרת).

פרויקט עדכון תעתיק שמות היישובים לאנגלית עדין לא הסתיים ולכן לא מאושר לפרסום, הוא נעשה בשיתוף פעולה של ועדת השמות הממשלתית (משרד ראש הממשלה) יחד עם האקדמיה ללשון עברית. במסגרת זו תעתיק שמות היישובים יעבור שינוי ויותאם לשפה האנגלית (להוציא יישובים בעלי מסורת כתיבה). לכשיסתיים הפרויקט יעודכן התעתיק בכל היישובים.

4. **מחוז ונפה** - המחוזות והנפות הוגדרו לפי החלוקה המנהלית הרשמית של מדינת ישראל, לפיה קיימים 6 מחוזות המחולקים ל-15 נפות. עד 1981 היו רק 14 נפות, מאז נוספה גם נפת גולן במחוז הצפון.

על ששת המחוזות של מדינת ישראל ונפותיהם נוספו החל ב-1972 אזורי יהודה ושומרון וחבל עזה, כדי לאפיין את היישובים הישראליים (יהודיים) ואוכלוסייתם הנמצאים באזורים אלו.

(א) התפרסמו בילקוט הפרסומים 519, האקדמיה ללשון עברית, תשי"ז, עמ' 493.

יולי 2023

הנפות יזרעאל ותל אביב חולקו על ידי משרד הפנים לתת-נפות, כפי שמקובל בקובץ האוכלוסין של משרד הפנים. הסמלים של תת-נפות אלו צוינו על פי בקשת משרד הפנים במשתנה "נפה", אף כי לחלוקת משנה זו אין תוקף רשמי ולכן החלוקה לתת נפות אינה מיוצגת בלוחות סיכום אגרגטיביים אך כן מיוצגים בקובץ היישובים.

החל משנת 2005 יישובי חבל עזה ו-4 ישובים בצפון השומרון^(א) אינם נכללים במצבת היישובים עקב פינוי היישובים במסגרת חוק יישום תוכנית ההתנתקות התשס"ה-2005.

בשנת 2018 במסגרת עדכון חלוקת שטח המדינה למחוזות ונפות (חלוקת שטח המדינה למחוזות ונפות ותיאורי גבולותיהם תשי"ז-1957) נוצרו שינויים בשיוך הנפתי של 19 יישובים, שינויים אלה באו לידי ביטוי בקובץ היישובים החל משנת 2018.

הנתונים בלוחות הסיכום מוצגים לפי הגבולות הנוכחיים של הנפות.

5. **אזור טבעי** - במסגרת החלוקה המינהלית הרשמית לנפות, נעשתה ב-1953 חלוקה מפורטת יותר של שטח המדינה לאזורים טבעיים. כל אזור טבעי הוא חלק של נפה אחת, ובמקרים מסוימים מהווה נפה שלמה.

האזורים הטבעיים הם תחומים רצופים, אחידים ככל האפשר הן מבחינת המבנה הפיזי, האקלים והקרקעות, והן מבחינת התכונות הדמוגרפיות, הכלכליות והחברתיות של האוכלוסייה.

אזור יהודה ושומרון וחבל עזה אינם מחולקים לאזורים טבעיים.

שינויים בחלוקה לאזורים טבעיים בין המפקדים: 1961, 1972, 1983, 1995, 2008

במפקד 1961 חולק שטח המדינה ל-36 אזורים טבעיים. פיצול אזורים טבעיים והוספת נפת גולן ב-1981 העלו את המספר ל-40 אזורים טבעיים לקראת מפקד 1972, ל-45 לקראת מפקד 1983, ל-50 לקראת מפקד 1995 ול-51 לקראת מפקד 2008.

להלן פירוט השינויים בחלוקה לאזורים טבעיים:

א. בין מפקד 1961 למפקד 1972 פוצלו האזורים הטבעיים האלה:

סמל אזור טבעי	1972	1961
243	אזור יחיעם	גליל עליון מערבי
244	אזור אילון	
245	אזור נהרייה	מישור עכו
246	אזור עכו	
613	אזור אשדוד	אזור אשקלון

(א) רשימת היישובים הישראליים שבוטלו בעקבות חוק יישום תוכנית ההתנתקות 2005: יישובי חבל עזה: אלי סיני; בדולח; בני עצמון; גדיד; דוגית; גן אור; גני טל; כפר דרום; מורג; נווה דקלים; ניסנית; נצר חזני; נצרים; פאת שדה; קטיף; רפיח ים; שליו. יישובי צפון השומרון: גנים; חומש; כדים; שא נור

יולי 2023

614	אזור אשקלון	
624	ערבה צפונית	ים המלח והערבה
625	ערבה דרומית	

ב. בין מפקד 1972 למפקד 1983 נוספה חלוקה לאזורים טבעיים בנפת גולן, ופוצל אזור הר הנגב במחוז דרום:

סמל אזור טבעי	1983	1972
626	הר הנגב הצפוני	הר הנגב
627	הר הנגב הדרומי	

ג. בין מפקד 1983 למפקד 1995 חלו שינויים באזורים האלה:

סמל אזור טבעי	1995	1983
234	עמק יזרעאל	עמק יזרעאל
235	אזור יקנעם	
241	אזור שפרעם	גליל תחתון מערבי
242	אזור כרמיאל	
411	מערב השרון	אזור השרון
412	מזרח השרון	
511	אזור תל אביב	אזור תל אביב
512	אזור רמת גן	
513	אזור חולון	
624	אזור ים המלח	ערבה צפונית
625	אזור הערבה	ערבה דרומית

ד. בין מפקד 1995 למפקד 2008 פוצל אזור טבעי לוד:

סמל אזור טבעי	2008	1995
431	אזור מודיעין	אזור לוד
432	אזור רמלה	

יולי 2023

ה. בין מפקד 2008 לקובץ יישובים 2018 פוצל אזור טבעי גליל תחתון מרכזי, וזאת בעקבות עדכון חלוקת שטח המדינה למחוזות ונפות (חלוקת שטח המדינה למחוזות ונפות ותיאורי גבולותיהם תשי"ז-1957), הרחבה בסעיף 6:

2008	2018	סמל אזור טבעי
אזור גליל תחתון מזרחי	אזור גליל תחתון מזרחי	222
	אזור גליל תחתון מרכזי	214

6. **צורת יישוב** - צורת היישוב נקבעה, ככל האפשר, לפי המצב בפועל ולפי ההגדרות שלהלן. אין בקביעה זו כדי להשליך על מעמדו של יישוב על פי דין.

היישובים נחלקים לשתי קבוצות עיקריות: יישובים עירוניים ויישובים כפריים. ההבחנה ביניהם מבוססת על גודל היישוב.

א. **יישובים עירוניים** - כל היישובים שבהם 2,000 תושבים ויותר (כולל גם יישובים בעלי אופי כפרי). יישובים אלה מסווגים לפי גודל האוכלוסייה הרשומה ביישוב.

ב. **יישובים כפריים** - כל היישובים שבהם פחות מ-2,000 תושבים (גם אם אינם חקלאיים ואינם בעלי אופי כפרי). יישובים אלה מסווגים על פי החלוקות להלן:

מושב (לרבות כפר שיתופי) - יישוב כפרי המאורגן כאגודה שיתופית ויש לו זכות לנחלות חקלאיות (כמשמעות מונח זה במינהל מקרקעי ישראל). זהו יישוב של יחידות משפחתיות, אשר כל אחת מהן היא ישות כלכלית עצמאית. חלק מהייצור ומהמינהל הכלכלי הוא בידי האגודה השיתופית, ורמת השיתוף נקבעת בידי התושבים.

מושב שיתופי - יישוב כפרי שיתופי, שבו הייצור והשיווק מבוצעים במשותף, ואילו הצריכה מתבצעת באופן פרטי.

קיבוץ - יישוב כפרי שיתופי, שבו הייצור, השיווק והצריכה מאורגנים על בסיס שיתופי. בשנת 2003 ועדה ציבורית לעניין הקיבוצים שהוקמה בהחלטת ממשלה בכדי לענות על צורות החיים השונות שהתהוו בקיבוצים הרחיבה את הגדרת הקיבוץ, אך לא שינתה או ביטלה את היישובים שהוגדרו קודם כקיבוץ(א). הגדרת הקיבוץ על פי הוועדה מבחינה בין "קיבוץ שיתופי" לבין "קיבוץ מתחדש". יש לציין כי בקובץ היישובים סיווג הקיבוץ לא השתנה בעקבות הגדרות הוועדה.

קיבוץ שיתופי - יישוב המאורגן על יסודות של בעלות הכלל בקניין, של עבודה עצמית ושל שוויון ושיתוף בייצור, בצריכה ובחינוך.

קיבוץ מתחדש - יישוב המאורגן על יסודות של שיתוף הכלל בקניין, של עבודה עצמית, שוויון ושיתוף בייצור, בצריכה ובחינוך. הוא מקיים ערבות הדדית בעבור חבריו ובתקננו קיימת הוראה לגבי אחד או יותר מהסעיפים הבאים להלן:

1. חלוקת תקציבים לחברים בהתאם לתרומה, לתפקיד או לוותק.

(א) עד לשנת 2002 הייתה הגדרת הקיבוץ: יישוב כפרי שיתופי, שבו הייצור, השיווק והצריכה מאורגנים על בסיס שיתופי.

2. שיוך דירות לחברים.

3. שיוך אמצעי הייצור לחברים (למעט קרקע, מים ומכסות ייצור) ובלבד שהשליטה באמצעי הייצור תהיה בידי האגודה השיתופית ולא בידי החברים. בתקנון האגודה קיימות הוראות בדבר הגבלת הסחורות ואמצעי הייצור שחולקו לחברים.

יישוב מוסדי - מוסד בעל תכונות של יישוב, שאינו כלול בתחום המוניציפלי של יישוב אחר. יישוב מוסדי עשוי לכלול כמה מוסדות.

יישוב קהילתי - יישוב כפרי המאורגן כאגודה שיתופית, שאין לו זכות לנחלות חקלאיות, ושבו תחומי הפעולה של האגודה השיתופית (היצרני, הצרכני, המוניציפלי והחברתי) והיקפה נקבעים בידי התושבים. לאחר מפקד 1995 הוצאו היישובים הקהילתיים מתוך צורת היישוב "כפרי אחר" והועברו לצורת יישוב נפרדת.

יישוב כפרי אחר - יישוב המונה פחות מ-2,000 תושבים ואשר אינו נכלל באחד מסוגי היישובים הכפריים שפורטו לעיל.

עד 1991 נכללו ביישובים הכפריים האחרים גם מרכזים כפריים. מרכז כפרי הוגדר כ"יישוב כפרי המרכז שירותים או מפעלים תעשייתיים לכמה יישובים כפריים בסביבתו". לאחרונה חלו שינויים רבים בקבוצה זו וקשה להגדירה כקבוצה נפרדת. חלק מהמרכזים הכפריים אשר הוקמה להם אגודה קהילתית הוגדרו כיישובים קהילתיים וחלקם נפתחו להתיישבות ונשארו בין היישובים הכפריים האחרים.

גרים מחוץ ליישובים (גמ"ל): קבוצות של אוכלוסייה המתגוררות מחוץ לתחומי שטח השיפוט של יישובים מוכרים. אוכלוסייה זו מתגוררת במקומות שאינם בעלי כל המאפיינים של יישוב (כפי שהוגדרו לעיל). באוכלוסיית הגרים מחוץ ליישובים נכללות אוכלוסיית ה"מקומות" (ראה להלן), שבטי הבדווים ואוכלוסיית מוסדות אשר נמצאים מחוץ לשטח המוניציפלי של היישוב בהתאם לאומדן האחרון שהתקבל ממפקד אוכלוסיית הדיור המשותף, לשעבר מפקד מוסדות:

מקום - נקודה חדשה שהחלה להתאכלס וקיבלה את כל האישורים הרשמיים, אך עדיין אינה עומדת בתנאי ההגדרה של יישוב מבחינת מספר התושבים הרשומים במקום, ולכן אינה נכללת במניין היישובים. אוכלוסיית ה"מקומות" נכללת באוכלוסיית הגרים מחוץ ליישובים.

שבטי בדווים - רשימת היישובים כוללת גם את רשימת שבטי הבדווים בדרום הארץ ובצפונה המוכרים במשרד הפנים כ"שבטים עצמאיים", שלפחות חלק מאוכלוסייתם מתגוררת מחוץ לגבולות יישובים מוכרים.

השבטים הבדווים אינם נכללים במניין היישובים, אף שהם נמצאים בקובץ היישובים שמפרסמת הלשכה מדי שנה, מכיוון שאינם מהווים יישוב מוסדר. אוכלוסיית שבטי הבדווים נכללת בלוחות הסיכום באוכלוסייה הגרה מחוץ ליישובים.

במפקד 1995 ומפקד 2008 נפקדה אוכלוסיית שבטי הבדווים על פי האזור שבו היא יושבת ולא על פי החלוקה לפי שבטים, ולכן לא ניתן לפרט את אוכלוסיית הבדווים על פי השתייכותם השבטית.

גרים מחוץ ליישובים - קבוצות של אוכלוסייה המתגוררות מחוץ לתחומי שטח השיפוט של יישובים מוכרים. המקומות שבהם אוכלוסייה זו מתגוררת אינם בעלי כל המאפיינים של יישוב (כפי שהוגדר לעיל).

שינויים בסיווג צורת היישוב

עד למפקד 1983 נעשתה ההבחנה בין יישובים עירוניים לכפריים לפי ארבעה קריטריונים:

א. מספר התושבים ביישוב

ב. המעמד המוניציפלי

ג. אחוז המועסקים בחקלאות

ד. השתייכות לאגד ערים.

בהתאם להבחנה זו, לא כללה קבוצת היישובים העירוניים על פי הסיווג הישן (עד 1983):

1. יישובים יהודיים שבהם 2,000 עד 10,000 תושבים ויישובים ערביים שבהם 5,000 עד 10,000 תושבים, ואשר יותר ממחצית המועסקים בהם עבדו בחקלאות.

2. כל היישובים הערביים שבהם 2,000 עד 5,000 תושבים.

לעומת זאת, היישובים העירוניים לפי הסיווג הישן כללו גם יישובים שאינם קיבוצים או מושבים, אשר מנו פחות מ-2,000 תושבים ושהיו כלולים באגד ערים.

מרכזים כפריים נכללו בסיווג הישן ביישובים המוסדיים, אך החל בסיווג של 1983 הם כלולים בקטגוריה "יישובים כפריים אחרים".

החל במפקד האוכלוסין שהתקיים בשנת 1983, ההבחנה בין יישובים עירוניים לכפריים היא רק לפי גודל היישוב ובמפקד 1995 לא נעשו שינויים בכללי הסיווג של צורת היישוב. עקרונות החלוקה ליישובים עירוניים וליישובים כפריים לא שונו, וכן נותרו חלוקת היישובים העירוניים לפי גודל וחלוקת היישובים הכפריים לפי סוג כשהיו. השינוי היחיד שנעשה הוא הוצאת היישובים הקהילתיים מתוך קבוצת "היישובים הכפריים האחרים" והתייחסות אליהם כאל צורת יישוב נפרדת.

במפקד 2008, בהתאם להמלצות הועדה לסטטיסטיקה מוניציפאלית ולסיווגים גיאוגרפיים הוחלט על עדכון סיווג משתנה צורת היישוב, בסיווג החדש ארבעה שינויים עיקריים:

1. סימול משתנה צורת היישוב עבר מ-2 ספרות ל-3 ספרות.

2. סיווג נפרד ליישובים עירוניים גדולים המונים 500,000 תושבים ומעלה.

3. פיצול צורת היישוב העירונית ליישובים שמנו בין 2,000 ל-9,999 תושבים לשתי קבוצות גודל נפרדות 5,000-9,999 ו-2,000-4,999 תושבים.

4. הוספת קטגוריות עבור יישובים כפריים ששינו את סיווגם לעירוניים בעקבות קריטריון מספר התושבים (מונים בין 2,000 ל-4,999). קטגוריות אלה מאפשרות שמירה על הסיווג הכפרי של היישוב, למרות שמספר התושבים עבר את 2,000 התושבים. הקטגוריות מבחינות בין מושבים, מושבים שיתופיים וקיבוצים.

צורת יישוב שוטפת/קבועה - נקבעת על פי גודל האוכלוסייה ביישוב בסוף כל שנה.

בעבר נקבעה לכל יישוב צורת יישוב קבועה שנקבעה לאחר כל מפקד בכדי לאפשר השוואת נתונים דמוגרפיים משנה לשנה. לקראת מפקד 2008 הוחלט לא לעשות שימוש נוסף במשתנה זה לאור השינויים הרבים שחלים בגודל היישובים לאורך השנים.

יולי 2023

7. **השתייכות ארגונית** - המושבים, המושבים השיתופיים, הקיבוצים והיישובים הקהילתיים מופיעים גם לפי השתייכותם הארגונית, כגון מושבים של תנועת המושבים, מושבים של הפועל המזרחי וכד'.

היישובים הקהילתיים, שעד 31.12.1986 היו רשומים כשייכים לתנועת המושבים, מסווגים מאז 1987 כיישובים של המרכז החקלאי, והם קשורים אליו ישירות. זאת לעומת מושבים שיתופיים בודדים שהפכו ליישובים קהילתיים, ונשארו במסגרת של תנועת המושבים.

בשנת 2003 התנועה הקיבוצית המאוחדת ותנועת הקיבוץ הארצי התאחדו לתנועה מיישבת אחת בשם התנועה הקיבוצית.

8. **מעמד מוניציפלי של יישובים** - רשות מקומית היא ישות העוסקת בניהול העניינים המקומיים של יישוב או של קבוצת יישובים. הרשות המקומית מעניקה לתושביה שירותים מוניציפליים בתחומים רבים שנקבעו בחוק. בהתאם להסדרים חוקיים ומנהליים, מבחינים בין שלושה סוגים של רשויות מקומיות:

א. עירייה - רשות מקומית של יישוב אחד בלבד, שקיבל מעמד של עירייה.

ב. מועצה מקומית - רשות מקומית של יישוב אחד בלבד, שאין לו מעמד של עירייה.

ג. מועצה אזורית - מאגדת מספר יישובים, ברובם כפריים. לעיתים נכללים בתחומה גם יישובים עירוניים, לדוגמה: קיסריה (נכללת במועצה האזורית חוף הכרמל), כפר חב"ד (נכלל במועצה האזורית עמק לוד), צור הדסה (נכללת במועצה האזורית מטה יהודה). חלק מהיישובים העירוניים הללו מקבלים במועד מאוחר יותר מעמד של מועצה מקומית.

במועצה האזורית נכללים יישובים שיש להם נציגות במועצה, ויישובים הנמצאים בתחום המוניציפלי של המועצה אך אין להם נציגות בה (למשל יישובים מוסדיים).

נוסף על אלה ישנם יישובים שהם חסרי מעמד מוניציפלי, כלומר נמצאים בשטח שאינו שייך לרשות מוניציפלית.

המעמד המוניציפלי של היישובים עשוי להשתנות במשך השנים. מועצות מקומיות מקבלות מעמד של עירייה, יישובים במועצה אזורית מקבלים מעמד של מועצה מקומית, וייתכן גם מעבר של יישובים ממועצה אזורית אחת למועצה אזורית אחרת.

שינויים ברשימת המועצות האזוריות במהלך השנים יכולים לנבוע מהסיבות האלה:

א. איחוד מועצות אזוריות - לדוגמה: המועצה האזורית לב השרון היא איחוד של שתי מועצות אזוריות - הדר השרון והשרון הצפוני.

ב. ביטול מועצות אזוריות - לדוגמה: המועצה האזורית מרכז הגליל בוטלה ב-1990. כל היישובים שהיו בתחומה קיבלו מעמד של מועצות מקומיות. בשנת 2008 בוטלה מועצה אזורית אפעל והיישובים שהיו בתחומה צורפו ליישובים סמוכים.

ג. פיצול מועצות אזוריות - לדוגמה: המועצה האזורית נוף הגליל פוצלה בשנת 2000 לשתי מועצות - בוסתן אל-מרג' ואל-בטוף. המועצה האזורית אבו בסמה פוצלה בשנת 2012 לשתי מועצות-אל קסום ונווה מדבר.

ד. הקמת מועצות אזוריות חדשות - מתבצעת בדרך כלל בשטחים שהיו קודם חסרי מעמד מוניציפלי. לעתים כולל תהליך כזה העברה של יישובים שהיו בתחום מועצות אזוריות אחרות

יולי 2023

אל המועצות האזוריות החדשות. לדוגמה: היישובים היהודיים בגולן והיישובים היהודיים באזור יהודה והשומרון ובחבל עזה היו בעבר חסרי מעמד מוניציפלי ואחר כך שויכו למועצות אזוריות שהוקמו באזורים אלו.

9. **אשכול רשויות מקומיות** - איגוד ערים שהוא אשכול רשויות מקומיות, עוסק בפיתוח אזורי רחב במגוון תחומים, מאגד רשויות מקומיות לצורך אספקת שירותים יעילה ואפקטיבית לתושבים בתחום שירותי הליכה, בהתאם לצרכי הרשויות והתושבים ובכפוף לבחינת כדאיות כלכלית ואף יכול לקבל האצלת סמכויות מהרשויות המאגדות אותו לעסוק בכל תחום כולל אכיפה.

האשכול כולל מגוון רשויות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות כולל המועצות התעשייתיות) האשכולות האזוריים הוקמו כדי לעודד פיתוח אזורי וקידום שיתופי פעולה בנושאים מוניציפאליים שונים בין הרשויות המקומיות החברות בו.

בשנת 2022 ישנם 12 אשכולות אזוריים על פי צו שר הפנים ובהתאם לחוק איגודי ערים תשט"ו-1955 ובכפוף לבקשת הרשויות החברות באשכול. יש לציין כי התאגדות האשכולות החלה כבר בשנת 2013 כאשר בשנת 2018 הוכרו כאיגוד.

בהתאם לחוק יש באפשרות רשות מקומית להצטרף או לפרוש מהאשכול ובהתאם יתוקן הצו ע"י משרד הפנים בהתאם למפורט בחוק.

החל משנת 2018 בקובץ היישובים, יישובים אשר הינם חלק מאשכול רשויות מקומיות קיבלו סמל אשכול בהתאם (סמל בן 3 ספרות), חלק מהאשכולות חוצים מחוזות (לפי החלוקה המנהלית הרשמית של משרד הפנים).

הקמת אשכולות חדשים או לחילופין עדכון עקב הצטרפות או פרישה יעודכנו בהתאם לשנת העדכון בקובץ היישובים. לפירוט נוסף - <https://www.gov.il/he/departments/general/cluster>

10. **מטרופולין ירושלים, מטרופולין תל אביב, מטרופולין חיפה ומטרופולין באר שבע** - מטרופולין היא אוסף גדול של יישובים עירוניים וכפריים אשר שטחם יוצר רצף פיזי והם מקיימים זיקות בעוצמות שונות אל העיר הראשית, שעל שמה קרויה המטרופולין. בין היישובים מתקיימים קשרי גומלין רבים, והם מתבטאים בזרמי יוממות (נסיעות לעבודה וללימודים) ובנסיעות למטרות כלכליות, חברתיות ותרבותיות.

המטרופולין מורכבת בעיקר מיישובים בעלי אופי עירוני, אך שלא כאגד ערים, נכללים בה גם שטחי מועצות אזוריות ויישובים כפריים אשר משולבים כלכלית ותפקודית עם יישובי המטרופולין. לדוגמה, במטרופולין תל אביב נכללים כל יישובי מחוז תל אביב ומחוז המרכז וכן העיר אשדוד.

המטרופולינים חולקו בהתאם למבנה הפנימי שלהן, כדלקמן:

גלעין המטרופולין - שטח העיר הראשית, שהיא מוקד הפעילות של האוכלוסייה שבתחום המטרופולין.

טבעת פנימית - שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לגלעין המטרופולין.

טבעת תיכונה - שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לטבעת הפנימית.

טבעת חיצונית - שטח שבו נמצאים היישובים מסביב לטבעת התיכונה.

כל אחת מהטבעות מחולקת ל-2 או 3 גזרות (צפונית, מזרחית, דרומית או מערבית) בהתאם למיקום בתוך הטבעת. זוהי חלוקה פנימית של כל אחת מהטבעות במטרופולינים.

יולי 2023

החל בשנת 2002 שיטת סימול המטרופולין על טבעותיה וגזרותיה השתנה (עד אז סימול המטרופולין: גלעין, טבעת וגזרה היה מורכב מ-2 ספרות בסדר רץ לכל מטרופולין). השימוש הרב שנעשה היום בנתונים בחיתוך מטרופוליני העלה את הצורך ביצירת מערך סימול אחיד בעל היגיון פנימי וכעת הסימול מורכב מ-3 ספרות. הספרה השמאלית מייצגת את המטרופולין (תל אביב, חיפה או באר שבע), הספרה האמצעית את האזור (גלעין, טבעת) והספרה הימנית את הגזרה (צפונית, מזרחית, מערבית או דרומית).

עד שנת 2000 הוגדרו בישראל שתי מטרופולינים - מטרופולין תל אביב ומטרופולין חיפה. בשנת 2001 הוגדרה המטרופולין השלישית בישראל - מטרופולין באר שבע ובשנת 2013 הוגדרה המטרופולין הרביעית- מטרופולין ירושלים.

יש לציין כי השינויים בגבולות המטרופולינים ו/או ההחלטה על הקמת מטרופולינים חדשים נעשים בהמלצת הוועדה לסטטיסטיקה מוניציפאלית לסיווגים גיאוגרפיים והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, זאת לאחר עבודת מחקר מקיפה הבוחנת קשרים כלכליים (יוממות) ותנועות דמוגרפיות (הגירה פנימית) בין גלעין המטרופולין ליישובים הסובבים אותו. לאורך השנים נעשו מספר שינויים בשנת 1995, 2001 ו-2013.

שינויים בגבולות המטרופולינים (בעבר אגדי ערים):

במפקד 1983, לעומת מפקד 1972, חלו שינויים בולטים בגבולות אגדי הערים, ברשימת היישובים שהיו שייכים להם ובחלוקה לטבעות ולגזרות באגד תל אביב.

אגד ערים תל אביב: ב-1972 כלל האגד 27 יישובים, שחולקו לשתי טבעות. החל במפקד 1983, עם הרחבת תחום האגד, נכללו באגד הערים תל אביב 41 יישובים שחולקו ל-3 טבעות. הטבעת הפנימית ב-1983 זהה לזו של 1972 בתוספת היישוב מקווה ישראל. הטבעת התיכונה ב-1983 זהה לטבעת החיצונית ב-1972 בתוספת היישוב בית דגן, ואילו הטבעת החיצונית ויישוביה ב-1983 עדיין לא נכללו באגד הערים ב-1972.

אגד ערים חיפה: ב-1972 נכללו באגד 8 יישובים וב-1983 נכללו בו 14 יישובים, בשל צירוף כפר ביאליק לטבעת הפנימית וצירוף חמישה יישובים נוספים לטבעת החיצונית.

לקראת מפקד 1995 הוגדרו מחדש גבולות אגדי הערים. הם הוגדרו **כמטרופולינים** הכוללות מספר רב יותר של יישובים.

מטרופולין חיפה- בשנת 2001 הוחלט על תיקון גבולות מטרופולין חיפה (על בסיס גבולות שכבר הוגדרו בשנת 2000).

תיקון גבולות מטרופולין חיפה בשנת 2001 התמקד בעיקר בגזרה הצפונית של הטבעת החיצונית של המטרופולין, אך תוקן מעט גם גבולה הדרומי של המטרופולין. תיקון הגבולות התבטא בהוספה ובגריעה של יישובים.

בשנת 2013 לאור המלצת הוועדה בוצעו שינויים בהרכב יישובי המטרופולין. מצד אחד תוספת של מספר מצומצם של יישובים ומנגד גריעה של יישובים רבים משטח המטרופולין.

מטרופולין תל אביב – עד לשנת 2013 גבולות מטרופולין תל אביב לא השתנו. בשנת 2013 עודכנו גבולות המטרופולין. בטבעת החיצונית הוגדרה גזרה חדשה ליישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון, תוספת גזרה זו התווספה בהתאם להמלצות הוועדה כנקודות ללא רצף טריטוריאלי בין יישוב ליישוב.

מטרופולין באר שבע - בשנת 2001 התקבלה תכנית המגדירה את גבולותיה של מטרופולין חדשה בדרום, מטרופולין אשר הולכת ומתהווה סביב העיר באר שבע. מבנה תוכנית מטרופולין באר שבע דומה לזו של המטרופולינים האחרות; כמוהן גם היא חולקה לטבעות ולגזרות. הטבעות

יולי 2023

מוגדרות על פי המרחק שלהן ממרכז המטרופולין ("הגלעין") - שהוא העיר באר שבע. עם הגדרת המטרופולין באר שבע נכללו בתחומה הנגב הצפוני, מגבול נפת באר שבע בצפון ועד למצפה רמון בדרום, ומגבול רצועת עזה ומצרים במערב ועד לים המלח וגבול ירדן במזרח. בשנת 2013 נבדקו ועודכנו גבולות כל המטרופולינים בהתאם לנתוני היוממות שהתקבלו במפקד האוכלוסין של שנת 2008, החלוקה החדשה ביטלה את הטבעת הפנימית והתיכונה וצמצמה באופן ניכר את מספר היישובים הכלולים במטרופולין.

מטרופולין ירושלים - המטרופולין הרביעית אשר התווספה בשנת 2013 מטרופולין ירושלים מורכבת מגלעין - העיר ירושלים וטבעת חיצונית. בטבעת החיצונית 2 גזרות: מערבית ומזרחית. הגזרה המזרחית כוללת את היישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון שבשטח המטרופולין נקודות ללא רצף טריטוריאלי בין יישוב ליישוב.

11. **שנת ההתיישבות היהודית/שנת ייסוד** - מידע זה מתפרסם ליישובים יהודיים בלבד.

לפי נסיבות המקרה, נרשמה שנת הייסוד של היישוב או שנת אכלוסו בידי יהודים. לגבי הערים ירושלים, צפת, טבריה וחיפה, שבהן נמצאה זה מאות שנים באופן רצוף אוכלוסייה יהודית ניכרת, צוין "יישוב ותיק".

יש יישובים יהודיים שבעשרות השנים האחרונות יושבו יותר מפעם אחת. אם ההפסקה בהתיישבות הייתה ארוכה, צוינה שנת ההתיישבות האחרונה. אם ההפסקה הייתה קצרה יחסית (למשל בימי מלחמת העצמאות), צוינה שנת ההתיישבות המקורית. אם קיבוץ התפצל לשני פלגים השוכנים זה ליד זה, צוינה שנת ההתיישבות המקורית של הקיבוץ.

במקרה של איחוד יישובים צוינה שנת הייסוד של הוותיק מביניהם. לדוגמה, בעקבות איחוד הרשויות המקומיות בשנת 2003 בנימינה-גבעת עדה, מודיעין-מכבים-רעות, וסביון (שאוחדה עם גני יהודה) שונתה שנת הייסוד של הרשויות שקיבלו את שנת הייסוד של היישוב הוותיק מביניהם.

12. **ועדת תכנון** - ועדה מקומית לתכנון ולבנייה. בין שאר סמכויותיה גם מתן היתרי בנייה במרחב התכנון שבו היא פועלת.

מרחב תכנון יכול לכלול את התחום של רשות מקומית אחת או את התחומים של רשויות אחדות. מרחב תכנון יכול לכלול גם שטח הנמצא מחוץ לתחום של רשות מקומית מסוימת. בשטחים שאין להם ועדה מקומית לתכנון, משמשת הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה גם כוועדה מקומית. שטח כזה מכונה "מרחב תכנון גלילי".

13. **נקודת ציון מרכזית** - ציון מקומו של היישוב נעשה על פי רשת הקואורדינטות החדשה של ישראל, כפי שסומן במפות של אגף המדידות.

ציון מקום היישוב נעשה באמצעות עשר ספרות: חמש הספרות הראשונות מציינות את המרחק מזרחה (במאות מטרים) וחמש הספרות האחרונות את המרחק צפונה (במאות מטרים) מצירי הרשת.

נקודת הציון (נ"צ) ביישובים מתייחסת על פי רוב למרכז השטח המבונה של היישוב.

14. **תחנת משטרה** - על פי החלוקה הנהוגה במשטרת ישראל, מתאפיין המערך המשטירתי בארץ בחלוקה היררכית של תחנות, מרחבים ומחוזות. נקודות המשטרה כפופות לתחנות, תחנות המשטרה מקובצות על פי רוב למרחבים והמרחבים מקובצים למחוזות.

החלוקה של מחוזות המשטרה שונה מהחלוקה למחוזות של משרד הפנים אך חופפת ברובה. מידע נוסף יחד עם מפת גבולות מחוזות המשטרה זמינים באתר www.govmap.co.il תחת השכבה "מחוזות משטרה".

יולי 2023

החלוקה ההיררכית היא חלוקה פנימית של המשטרה ומדי פעם חלים בה שינויים. השינויים מתייחסים לכפיפות היישובים לתחנות, למרחבים ולמחוזות^(א). קיימים יישובים להם תחנת משטרה אחת בעוד ישנם יישובים עם מספר תחנות משטרה. ביישובים גדולים בהם כמה תחנות משטרה, סמל התחנה המצוין בקובץ הוא סמל התחנה הקרובה ביותר למרכז העירוני בהתאם להגדרות המשטרה.

החלוקה הגיאוגרפית ומפתחות הסמלים מתקבלים מהמטה הארצי של משטרת ישראל, והוא האחראי לתיקונם ועדכוןם.

15. **קבוצות אוכלוסייה ודת** - קבוצות האוכלוסייה המפורטות בקובץ, נחלקות לשלוש קבוצות עיקריות:

יהודים

ערבים - מוסלמים, נוצרים-ערבים, דרוזים ולבנונים.

לבנונים: ממאי 2000 האוכלוסייה כוללת גם את הלבנונים שנכנסו לישראל והוענקה להם תעודת זהות ישראלית (חיילי צד"ל ובני משפחותיהם). לבנונים אשר הגדירו עצמם ללא סיווג דת במרשם האוכלוסין נכללים רק בכלל האוכלוסייה ובאוכלוסייה הערבית ואינם נכללים בדתות המפורטות.

אחרים - נוצרים לא ערבים וקבוצה המוגדרת ללא סיווג דת, המהווה ברובה בני משפחה של עולים יהודים אשר אינה מסווגת לפי דת במשרד הפנים. עד למפקד 1995 "אחרים" נכללו באוכלוסייה הערבית.

16. **אוכלוסיית היישוב** - אומדן האוכלוסייה הקבועה ביישוב בהתאם לסוף שנת הקובץ הרלוונטי ומבוסס על:

(1) מפקד האוכלוסין המשולב 2008 (המועד הקובע היה 27 לדצמבר 2008) ושינויים שחלו באוכלוסייה לאחר המפקד.

(2) מרשם האוכלוסין של משרד הפנים.

האוכלוסייה המוגדרת על בסיס האוכלוסייה הקבועה (דה יורה) כוללת תושבים קבועים בעלי אזרחות ישראלית ותושבי קבע ללא אזרחות ישראלית (לרבות אלה הנעדרים מישראל פחות משנה בעת האומדן) הגרים בשטח מדינת ישראל וביישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון. אומדני האוכלוסייה אינם כוללים את אוכלוסיית העובדים הזרים. בנוסף, אומדן האוכלוסייה אינו כולל אנשים שנכנסו ארצה ללא אשרת שהייה ולא דרך מעברי גבול מוכרים.

(א) בשנת 2017 נעשה שינוי ועדכון גורף בחלוקה ובסימול תחנות ומרחבי המשטרה, סמלי התחנות החל ממועד זה הם רצף של 8 ספרות (לעומת 4 ספרות לפני השינוי).

סמלים קיבוציים ומוקדי תעסוקה

סמלים קיבוציים

מערכת הסמלים הקיבוציים המצורפת, מכסה את השטחים שאינם בתחום של יישובים או של מקומות.

מערכת זו אינה נותנת סמל לכל נקודה על המפה, אלא נותנת סמל מקובץ לכל הנקודות באזור טבעי מסוים, על-פי חלוקת השטח בין המועצות האזוריות. כלומר, הנקודות בשטח של אזור טבעי הנמצאות במועצה אזורית אחת – קיבלו כולן סמל אחד, ואילו הנקודות בשטחו של אותו אזור טבעי אבל במועצה אזורית אחרת – קיבלו סמל אחר.

המערכת מתייחסת לשטחים שבתחום מדינת ישראל ולשטחים שביהודה ושומרון. מערכת זו משמשת את העוסקים בנושאי תחבורה, תעשייה, חקלאות וכו'.

מוקדי תעסוקה

מערכת נוספת היא של סמלים אינדיווידואליים, שניתנו למוקדים גדולים של תעסוקה וחינוך (המונים בדרך כלל מעל 50 מועסקים) הנמצאים מחוץ לתחומי היישובים, ושמוסדות התכנון אישרו את הקמתם. פארקים או אזורי תעסוקה הנמצאים בתחום יישוב (גם אם אינם נמצאים בתחום אחריותו של היישוב על-פי צו המועצות האזוריות) אינם מקבלים סמל אזור תעסוקה נפרד, אלא את סמל היישוב שבתחומו הם נמצאים.

רשימה נוספת זו תהיה לעזר רב לכל העוסקים בנושאים הקשורים באפיון של מקומות תעסוקה, תעשייה וחינוך, שלא נכללו ברשימות הסמלים הקיימות.

מערכות סמלים אלו, הן מערכת סמלי מוקדי התעסוקה והחינוך והן מערכת הסמלים הקיבוציים, אינן משמשות לנושאים הקשורים באוכלוסייה, ומשרד הפנים אינו משתמש בהן לצורכי מרשם התושבים.